

Enkele beschouwingen over de invloed van de koning in de Belgische economie.

door Robert VANDEPUTTE,

Professor em. van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Indien de opdracht die aan de koning inzake economisch beleid in België is toevertrouwd uitsluitend wordt beschouwd vanuit juridisch standpunt, dan is de kwestie eerder eenvoudig. Art. 26 van de grondwet verklaart dat de wetgevende macht gezamenlijk wordt uitgeoefend door de koning, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat. De koning is dus één van de drie vertakkingen van de wetgevende macht. Hij staat op gelijke voet met Kamer en Senaat. Een normering van economische aard die de tussenkomst van de wetgever behoeft, geraakt derhalve niet in uitvoering als de koning zijn toestemming niet betuigt.

Art. 69 voegt hier nog aan toe dat de koning de wetten bekrachtigt en ze afkondigt.

Art. 29 van de grondwet verklaart dat de uitvoerende macht aan de koning is opgedragen. Het economisch beleid hoort bij de uitoefening van de uitvoerende macht. Bij toepassing van art. 67 zal de koning dus de reglementen en besluiten nemen die op economisch gebied voor het land bevorderlijk zijn. Doch, bij toepassing van art. 64 kan hij daartoe slechts overgaan, mits de handtekening van een minister die daardoor de verantwoordelijkheid neemt. De koning zelf is onschendbaar (art. 63). Het lijkt derhalve geen twijfel dat op zuiver juridisch gebied de bevoegdheid van de koning voor economische aangelegenheden uitgebreid is, althans in zoverre deze materies behandeld worden door de centrale machten, want bij de activiteit van de Gemeenschappen en Gewesten is de koning niet betrokken. Ook dit moet onderstreept worden.

Hiermede is natuurlijk in de praktijk op verre na niet alles gezegd.

Wat is een economisch beleid? Aan dit begrip beantwoorden de daden van de overheid die gepleegd worden tot bevordering van de volkshuishouding op materieel gebied, dus tot verruiming en verbetering van de produktie en van de prestatie van diensten. (Financiële problemen allerhande worden eerder bij het financieel beleid ingeschakeld). Heeft België een globaal economisch beleid waarvan het industrieel beleid een belangrijk deel zou zijn? Het antwoord lijkt negatief te zijn. Deze vaststelling weerhoudt natuurlijk de aandacht. Tot planificatie van de economie is België niet overgegaan. Initiatieven werden wel in die zin genomen, namelijk vóór de tweede wereldoorlog met het plan De Man en na de oorlog met de stichting van het Planbureau. Ministers van Economische Zaken hebben gepoogd aan instellingen uit de publieke sector doelstellingen voor te houden die zij verplicht zouden nastreven, terwijl de private sector zou verzocht worden toe

te treden tot de verwezenlijking van het plan en door het verkrijgen van bijzondere voordelen zou aangetrokken worden. Ver is men op die weg niet gevorderd. De ministers van Economische Zaken hebben nota's gepubliceerd waarvan de inhoud beperkt was, en de uitvoering bleef eerder platonisch.

De ondernemingen wensten hun onafhankelijkheid te vrijwaren en ze hebben hun slag thuisgehaald. Trouwens op dit ogenblik hangen de meeste belangrijke ondernemingen af van moedermaatschappijen die in het buitenland gevestigd zijn. Voor hun Belgische filialen nemen zij vanuit hun hoofdzetel de beslissingen die hun inzake produktie en investeringen geschikt lijken.

België voert dienvolgens slechts een economisch beleid op afgebakende gebieden. De algemene stelregel is de ondernemingen te laten begaan. De Belgen zijn overtuigde aanhangers van de vrije markteconomie die trouwens op wereldniveau, zowel in de economische wetenschap als in de praktijk, het doorslaggevend leit-motiv is op dit ogenblik.

Er zijn enkele niet onbelangrijke domeinen waar de minister van Economische Zaken en eventueel met hem de regering hun beslissingsrecht laten gelden.

Weze allereerst vernoemd de prijzenpolitiek. De wetgeving verleent op dit gebied aan de minister van Economische Zaken een zeer ruime bevoegdheid. Voor vele produkten laat hij evenwel door de mededinging de prijzen bepalen en komt hij niet tussenbeide. Af en toe doet zich het tegenovergestelde voor. De banken bij voorbeeld, weten daarover mee te spreken voor de bepaling van de commissies die zij innen bij de uitvoering van een aantal verrichtingen.

De energie is een basissector waarbij de overheid betrokken is. Met de petroleummaatschappijen worden voor de uitstippeling van de prijzen stipte en verreikende overeenkomsten afgesloten. Wanneer het er onlangs op aankwam een nieuwe kerncentrale te bouwen voor de produktie van elektriciteit, heeft de regering de aanvraag zonder meer afgewezen.

Steun aan de ondernemingen door subventies tot vermindering van de rentevoeten bij het opnemen van investeringskredieten of de uitreiking van een financiële overheidshulp bij de uitvoering van investeringsprogramma's, is een derde tussenkomst van de publieke sector in het ondernemingsgebeuren. Op dit gebied hoort de bevoegdheid trouwens aan de Gewesten en niet aan de centrale regering toe. Hetzelfde geldt voor de politiek tegen verontreiniging en tot bescherming van het milieu.

De minister van Economische Zaken oefent toezicht uit op de verzekeringsmaatschappijen.

In de ruime zin van het economisch beleid, zijn hieronder ook begrepen het havenbeleid, sommige openbare werken, het beleid inzake vervoer, de financiering van speurwerk, enz. Deze lijst is niet exhaustief. Belangrijke materies horen niet tot de bevoegdheid van de nationale minister van Economische Zaken maar tot die van de gewestelijke minister van Economische Zaken.

Hoe is nu de koning betrokken bij de uitoefening van de economische bevoegdheid?

Hij benoemt zijn ministers, niet de leden van de Gewestelijke executieven. Bij de samenstelling van een regering kan hij bepaalde kandidaten eerder dan andere als minister aanstellen. Hij kan hun wenken geven betreffende het te voeren beleid. Blijkbaar wordt van dat recht slechts een voorzichtig en beperkt gebruik gemaakt.

Vermits België geen algemeen economisch beleid heeft, is de koning uiteraard daarbij ook niet betrokken.

En hoe zit het dan met de tussenkomsten van de koning op een of ander wel omlijnd gebied dat hierboven werd aangehaald? ¹ De feiten bewijzen dat de rechtstreekse interventies van de koning schaars zijn, al is het zeker niet uitgesloten dat hij gedachtenwisselingen voert met zijn ministers wanneer hij ze ontbiedt. Dergelijke ontmoetingen zijn niet stelselmatig geregeld. Wanneer ze plaats grijpen geven ze aan de koning de gelegenheid niet alleen te vernemen welke maatregelen ontworpen worden, maar ook bekend te maken aan zijn gesprekspartners hoe hij ze onthaalt.

De koning draagt door zijn toedoen echter bij tot de verwekking van een atmosfeer die voor het verloop van de economische activiteit gunstig is. Zijn bestendige aanwezigheid in de politieke structuur van het land als titularis van de uitvoerende macht verschaft aan de uitoefening van de openbare macht een stabiliteit die voor de zakenwereld bevorderlijk is. Zijn humane gezindheid en de kommer die hij betuigt voor het welzijn van de kleine man, zijn nuttige factoren voor het behoud van de sociale vrede. Telkens de gelegenheid zich voordoet, laat de vorst zijn belangstelling blijken voor de vooruitgang van de ondernemingen, voor de toepassing van moderne technieken, voor de opvoering van de productie, voor het optrekken van nieuwe werkhuizen. Zijn Koning Boudewijnstichting reikt aan tientallen jonge ondernemers een financiële hulp uit om zich op professioneel gebied te bekwamen. Hij laat niet na aanwezig te zijn wanneer bedrijven belangrijke verjaardagen vieren. Eigenlijk doet hij, vanuit de plaats die hij bekleedt, wat van de overheid gevraagd wordt, namelijk de verspreiding van een klimaat dat de economische activiteit zo gesmeerd mogelijk laat verlopen.

Kortom buiten de wettelijke teksten vervult de koning in feite een opdracht die de volkshuishouding onderschraagt en kracht bijzet.

(1) Voor een historisch overzicht hiervan zie : R. VANDEPUTTE, Het vorstenhuis, het Belgisch financiële wezen, de nijverheidsontplooiing. In : A. MOLITOR, e.a., *“Wij, koning der Belgen...” 150 jaar grondwettelijke monarchie, 1831-1981*. Brussel, 1981, blz. 147-158 en de verdere verwijzingen naar studies terzake die daarin zijn opgenomen.